

Джумаева Дж. Т.

А. ОСМОНОВДУН «ЖЕҢИШБЕК» ПОЭМАСЫН ОКУТУУ

Джумаева Дж. Т.

**КОММЕНТИРОВАННОЕ ЧТЕНИЕ ПОЭМЫ
А. ОСМОНОВА «ЖЕНИШБЕК»**

Dzh. T. Dzhumaeva

**THE COMMENTED READING OF THE « JENISHBEK»
POEM BY A. OSMONOV**

*Ысык-Көл кээде тынч да, кээде толкун,
Толкуса толкунуна тең ортокмун.
Турмушта канча жолдош күтсөм дагы,
Бир сырдуу мындай жолдош күткөн жокмун*

А. Осмонов

УДК: 890/17.21

Макалада адабият сабагында А.Осмоновдун «Жеңишбек» поэмасын окутуунун ыкмасы каралган.

Негизги сөздөр: согуш, алоолонгон от, күтүү, оор жоготуу, кайраттануу.

В статье рассматривается способ комментированного чтения поэмы А.Осмонова «Жеңишбек».

Ключевые слова: война, разгар войны, ожидание, потеря родных, мужественность.

The article discusses a method annotated reading of the poem by A. Osmonov's "Jenishbek".

Key words: war, height of the war, the waiting, the loss of their masculinity.

Сабак – окуу-тарбия ишинин негизги формасы. Жаш муундар ар бир сабакта жаңы, кызык жаңылыктарды угууну каалашат. Ошондуктан окутуучулар бардык күчүн, билимин, иш тажрыйбасын жаштарды окутууга жумшары белгилүү.

Бул теманы өтөөр алдында студенттерден Улуу Ата Мекендик согушка байланыштуу кандай чыгармаларды окуганын, кинофильмдерди көргөндөрүн эске саламын. Мисалы: Залкар жазуучубуз Ч.Айтматовдун «Саманчынын жолу» повестинде, бир үй-бүлөдөн төрт адам согуштан кайтпагандыгын эске саламын. «Атадан калган туяк» повестинде жаш наристе бала атасын көрбөй жүрөгү жаралуу экенин эскертем.

Кинофильмдерден «Солдат жөнүндө баллада», «Адамдын тагдыры» ж.б. аттуу кинону көрүүгө сунуш кылам. Анткени, бул фильмдер биз өтүүчү «Жеңишбек» поэмасына үндөшүп турат.

«Жеңишбек» поэмасы 156 ыр сабынан турат. Поэма согуш бүткөндөн кийин, 1945-жылы 13-декабрда жазылган. Поэманын ар бир сабынан адамдардын Ата-Журтка деген жана ата менен баланын ортосундагы сүйүүнүн ысык илеби уруп турат.

Бах, чиркин! Турмуш канча мал болсо да,
Ар дайым бир жеринен толбой калат.
Күткөндөр тарай-тарай суюлганда,
Аксакал бир чал калат пристанда.
Сүрдүгүп ташка тийген тулпарга окшоп,
Жарыктык аяк шилтейт араң гана

Ким десең бул карыя Миңбай ата,
Көз салып эртели-кеч батыш жакка
Көп менен бул да кошо уулун күтөт
Күткөнү дайым чеки, дайым ката.....

Чыгарма берилүү менен зор ынтаа менен жазылган. Анткени, анын темасы Ата Мекенди коргоп жатып каза тапкан жоокерге, анын туулуп өскөн эл-жерине, каргадай жалгыз баласынан айрылып, туяксыз калган ата-энесине, алардын үмүтүнө жана кайгысына арналган. Согуш Миңбайдын жалгыз баласын өлүмгө алып кетти. Согуш мезгилинде мындай карыя көтөрбөстөн, миллиондогон эл көтөргөндүгүн унутпайбыз.

Миңбай карыянын күйүтүн ачууда акын сүрөттөгөн пейзаждын чоң мааниси бар. Каардуу душманды жеңип, эр азамат жоокерлер туулуп өскөн жергесине кайтып жаткан учур.

Бул жерде эне- аталар, жаш-карылар,
Түрлүү-түс, түрлүү улуттун бардыгы бар.
Адамзат тирүү жүрсөң көңүлгө албай,
Жок болсоң «аттиң ай» деп, арман кылар.
Эл түшөт, кеме токтойт, аркан салып,
Азоодон тизгин бербей, албууттанып,
Бирөөлөр «Абакебай», «байке» десе,
Бирөөлөр «кулунум» дейт жашы тамып.

Миңбай уулунун келбей турганын, анын Варшаванын жанында курман болгонун билген. Бирок, үмүт кыйын жалгыз перзентин илгери үмүт менен күтүүдөн тажабайт. Улам-улам келе берип, көл жээгинде каңырыгы түтөгөн Миңбайдын карааны жүрөк сыздатат.

Баласын жеке эле Миңбай карыя күтпөйт. Чалга айтпайт эне келип, кесе толо ууз кымызды жүргүнчүгө тартуу кылып, уулум неге кечигет деп жашын төгөт. Ак үмүт менен көл жээгинде саргая отура берип, куба жүздүү, ак чачтуу эненин ыйык образы көз алдына тартылат.

Чалга айтпай эне келет кээ кездерде,
Толтуруп ууз кымыз ак кесеге
Ичкин деп жүргүнчүгө тартуу кылып
Жаш төгөт « кечигет деп уулум неге?»

Буларга билгизбей кызы да жол карайт. Бул саптар кимдин болбосун жүүнүн бошотуп, зээнин кейитет. Тигине, Миңбай дагы эле көл жээгинде батыштан көз албай тиктөөдө. Ушинтип туруп, Миңбай бир маалда, «үйүнө барууга дити барбай, алда кандай болуп кетпесин» деп курдашы Курманбектикени түштү. Акын Курманбектин образы аркылуу элдин майтарылбас эркин көрсөткөн. Курманбек аны: Кайратын жок кем экенсиң, жалгызым, жалгызым деп өзүндү күйүткө алдырба. Мына менден алтоо кетип, андан экөө гана кайрылып келди, ошондо да бул көзүмдөн жаш тамган жок. Мен эмне өлүп кетпейм? Жетимиштен сексен жашка ооган кезимде уулдуу болдум. Заман керек болсо муну да аскерге алсын, – деп кайрат айтты. Курманбектин кайратынан кийин Миңбай бир аз чыйрала түшүп, көңүлү көтөрүлөт да, «Курмаке уулундун аты Жеңишбек болсун», дейт. «Бүгүн майдын тогузу, болсо болсун» деп сүйүнөт. Наристенин образы символикалуу. Ал Миңбайдын уулу Жеңишбектин образын толуктап, жыйынтыктап турат.

Наристе Курманбектин гана баласы болбостон, барыдан мурда элдин уулу, эличинен Миңбайга да

бала. Келечекте наристе Жеңишбектин жолун улантмакчы. Эл үчүн ак милдетин актаган эр азаматтын аты өчпөстөн, элдин жүрөгүндө терең сакталат. Бул поэма курулай, кайрат эмес, адамдын улуулугун, өлбөстүгүн даңктаган, даңазалаган поэма.

Бүгүнкү ядролук согуш коркунучунун тушунда Алькулдук ой азыр да олуттуу. Жер жүзүндөгү Миңбай атага окшогон миллиондогон адамдарды ядролук трагедиядан сактап калууну тилеген, элдин мүдөөсүн канаттандыруу үчүн бүткүл дүйнө жүзүндөгү адамзат, ар бир мамлекет ойлоноусу зарыл.

Акырында студенттерге «Жеңиш күнү», «Тынчтык» деген ырларды угузуу менен аяктайм. Тапшырма согуш темасында дил баян жазып келүү. Сабакты өтүүдө ББК жана Венндин диаграммасын түзүүнү сунуштайм.

Адабияттар:

1. Асаналиев К., Байгазиев С., Жигитов С., Иманилиев К. «Кыргыз адабияты» 10-класс. - Б.: «Билим куту», 2007.
2. Үкүева Б.К. «Кыргыз адабияты» 10-класс (окуу хрестоматиясы). - Ош, 2009.

Рецензент: кандидат философских наук, и.о. профессора Исабеков И.